

**KISAM - projektet Världens mammor
– Ledarskapsutbildning 2019-2020**

BIRGITTA LARSSON

Förord

Projektet KISAM (Konsten i samhället) - Världens mammor grundades 2016 i Östergötland och har fått stor medial uppmärksamhet för sitt nya sätt att arbeta med konst och skapande och på så sätt bryta isoleringen för många mammor och barn. Mitt stora intresse för sociala frågor gjorde att jag kontaktade initiativtagaren och projektledaren Sira Jokinen Lisse i augusti 2019 för att få veta mer om projektet. Kontakten resulterade i ett samarbete med inriktning på projektets ledarskapsutbildning, men också i delaktighet vid olika aktiviteter.

Under våren 2020 tillfrågades jag om uppdraget att skriva en rapport om Världens mammor. Uppdraget utmynnade i dokumentet *KISAM-projektet Världens mammor – från konstprojekt till kvinnorörelse för demokrati* där Världens mammors framväxt och tillvägagångssätt under åren 2016-2020 beskrivs. Jag tillfrågades samtidigt om att skriva en särskild rapport om projektets ett-åriga ledarskapsutbildning som genomfördes 2019-2020. Min förhoppning är att denna rapport ska belysa genomförandet av ledarskapsutbildningen och tillföra reflektioner om vikten av insatser riktade till kvinnor. Jag vill rikta ett varmt tack till projektledaren Sira Jokinen Lisse och alla som jag mött i Världens mammor för förtroendet att skriva denna rapport och att få vara delaktig i projektet.¹

Linköping februari 2021

Birgitta Larsson

¹ Birgitta Larsson är utbildad Socionom och har en Magisterexamen i socialt arbete samt kurser inom forskningsmetodik. Arbetslivskompetensen grundar sig främst på erfarenheter som anställd inom Region Östergötland (tidigare Landstinget i Östergötland) under 1981-2018 med projektledaransvar för bland annat jämställdhet, folkhälsofrågor och integration samt som forskningshandledare under tio år.

Introduktion

Projektet Världens mammor har utvecklats från att vara ett konstprojekt till att bli en kvinnorörelse för demokrati; ett samhällsutvecklingsprojekt med kulturen som bas. Verksamheten startade i Motala 2016 och det processinriktade arbetssättet har utvecklats av verksamhetsledare och konstnären Sira Jokinen Lisse och genomförts i Östergötland i samarbete med styrelsen för den ideella föreningen KISAM. Deltagare i Världens mammor är kvinnor från olika delar av världen, från olika kulturer, språk och religioner som tillsammans vill arbeta för att skapa en bättre framtid såväl för sig själva som sina barn och familjer. Världens mammors ett-åriga ledarskapsutbildning 2019-2020 ses som den främsta garanten för att projektet ska kunna fortsätta att utvecklas. Syftet med denna rapport är att redovisa utbildningens genomförande och resultat.

KISAM-projektet Världens mammor

Den ideella föreningen KISAM bildades i Östergötland av professionella konstnärer 2015. Föreningen arbetar med sektorsövergripande tvärsektorielt samarbete genom konst och kultur och för hållbar samhällsutveckling. Som ett resultat av KISAM:s arbete blev det tydligt att många kommuner hade utmaningar med den ökande segregationen i städerna och särskilt problem med att nå nyanlända kvinnor. Som en följd av detta växte projektet Världens mammor fram med konst och kultur som metod för att nå målgruppen kvinnor i segregerade bostadsområden.

Projektet Världens mammor började i Motala 2016 med fem mammor och deras barn och har därefter vuxit till att 2021 omfatta fyra städer i länet (Motala, Linköping, Norrköping, Vadstena) med cirka 600 mammor och 2000 barn från olika delar av världen. Världens mammors primära målgrupp är kvinnor av olika ursprung från socioekonomiskt utsatta områden samt de deltagande kvinnornas barn och ungdomar. Målsättningen är att Världens mammor ska växa, utvecklas och spridas till fler platser i länet, inom Sverige och även internationellt. Projektet Världens mammor har en värdegrund som baseras på allas lika värde, ett jämlikt och jämställt förhållningssätt och byggstenar som utgörs av skapandeträffar, kunskapsutflykter, utåtriktade aktiviteter och mediakontakter. Samverkan med andra aktörer som exempelvis Hyresgästföreningen, bostadsbolag, polis och kommuner är en viktig del i verksamheten. På övergripande nivå handlar Världens mammor om att integrera kvinnor från segregerade bostadsområden i samhället, öka kvinnors och familjers hälsa samt minska konsekvenserna av ohälsa. Projektet knyter an till flera av FN:s Globala Mål för hållbar utveckling (FN 2015). Projektets vision är att:

- Fler kvinnors röster ska höras och deras kunskaper ska bättre tas tillvara.
- Kvinnor ska få redskap att kunna vara en aktiv del i samhället, känna egenmakt och påverka sitt och sin familjs nutid såväl som framtid. Trygga mammor ger trygga och starka barn.
- Fler kvinnor ska komma ut i egen försörjning och ha en meningsfull fritid.

Ledarskapsutbildning 2019-2020

Syfte

Världens mammors verksamhet har sedan starten 2016 vuxit mycket såväl till antalet deltagande kvinnor och barn som till antalet geografiska platser inom Östergötland. För att kunna driva verksamheten vidare enligt Världens mammors arbetssätt blev behovet av fler ledare tydligt.

Syftet med Världens mammors ledarskapsutbildning var att ett antal kvinnor som deltagit i projektet under en längre tid skulle erhålla kompetens att leda befintliga grupper och starta grupper på nya platser enligt projektets värdegrund och metodik. Deltagarna skulle även erhålla redskap att kunna påverka sin och andras livssituation och på så sätt bli förebilder för andra kvinnor och mammor. Syftet med utbildningen var vidare att kompetensutveckla sju professionella konstnärer enligt samma metodik. Ledarskapsutbildningen genomfördes även för att testa en utbildning som kunde användas vid fler tillfällen för målgruppen. Tanken var att projektet Världens mammor skulle växa underifrån med ledare som utbildats inom projektet.

Deltagare

Världens mammor riktar sig till nyanlända, invandrarkvinnor och mammor som upplever att de står utanför samhället. Kvinnorna i Världens mammor har olika bakgrunder när det gäller språk, religion, utbildning och kultur. Flera kvinnor är ensamstående med många barn, har låg utbildning och liten kunskap om det svenska språket. Trots svårigheter har kvinnorna en ambition att utvecklas och bli en del av det svenska samhället.

Som deltagare till ledarskapsutbildningen valdes kvinnor som medverkat aktivt under en längre tid i Världens mammor och som visat vilja att ta på sig ansvar för att genomföra aktiviteter. För att delta ställdes krav på tillräckliga kunskaper i svenska språket, lämplighet som ledare och en vilja att avsätta tid för utbildningen. Urvalet av kvinnorna till ledarskapsutbildningen skedde genom intervjuer av verksamhetsledaren Sira Jokinen Lisse under hösten 2019. Kvinnorna angav även en avsiktsförklaring där intresset för deltagande i utbildningen beskrevs. Ett kontrakt med överenskomna regler undertecknades därefter av båda parter. 20 kvinnor valdes ut att delta i ledarskapsutbildningen.

Genomförande

Projektet Världens mammors genomförande bygger på ett holistiskt synsätt och agerande. Ambitionen är att genom skapandeprocesser samt praktisk och teoretisk kunskap ge kvinnorna redskap att kunna vara med och påverka och göra sin röst hörd. Målsättningen är att kvinnorna ska må bättre, utveckla sitt språk, få en känsla av sammanhang, se en mening med sitt liv och känna egenmakt, vidare ska kvinnorna erhålla kunskap om hur det svenska samhället fungerar och få demokratiska redskap att kunna påverka nutid och framtid. Konst och kultur inkluderar i hela utvecklingsarbetet. Världens mammor metodik utgår från gruppens och det egna skapandet för att kvinnorna därigenom ska kunna känna gemenskap, få hopp och framtidstro. Kvinnornas gemenskap och tilltro till den egna förmågan utgör grunden inför nästa steg som kan handla om studier och sysselsättning. Detta utgör en viktig skillnad mot andra integrationsåtgärder som vanligtvis börjar med språk- och sysselsättningsinsatser utan att först ha byggt en bas att stå på.

Ledarskapsutbildningen som genomfördes under drygt ett år, november 2019 - november 2020, innehöll samma byggstenar som projektet Världens mammor, det vill säga skapandeträffar, kunskapsutflykter, utåtriktade aktiviteter och mediakontakter. Programmet innehöll vidare teoretisk utbildning i bland annat projektledning, ledarskap, teamarbete, folkhälsa, självkännedom och konsten som metod, med praktiska övningar i form av rollspel och gruppdiskussioner. Gruppen med deltagare utgjorde en katalysator i lärandet och den personliga utvecklingen.

Efter den första ledarutbildningsdagen i början av november 2019 genomfördes en tvådagars studieresa till Stockholm med övernattnig för att deltagarna skulle lära känna varandra och få kunskap om riksdagen, Hyresgästföreningen, Läkarmissionen samt Fotografiska och Etnografiska museet. Därefter genomfördes under fyra heldagar i december till mars teoretisk utbildning med praktiska inslag och övningar i kroppskännedom. På grund av Corona pandemin övergick deltagarna i april från att träffas fysiskt till att träffas digitalt via verktyget Zoom. Dessa möten innehöll såväl teoretiska inslag som diskussioner om hur aktiviteter praktiskt kunde genomföras. Viktiga delar i den teoretiska utbildningen handlade om bemötande mot varandra och mot gäster, att lära sig agera professionellt, få självkännedom samt att leda med hjärtat, vilket innebar att ha tillit till andra människor, se möjligheter och potential hos alla människor, ödmjukhet att inte ha svaren på alla frågor, lyssna och visa empati. I utbildningen ingick också att diskutera och lära sig hantera risksituationer vid aktiviteter. Exempel på detta var det stora antalet barn som skulle tas om hand medan mammorna deltog i utbildning eller skapande, på och avstigning vid bussresa, mat och fika för både barn och vuxna.

I syfte att fördjupa och omsätta sin kunskap fick deltagarna till respektive utbildningstillfälle hemläxor som exempelvis handlade om att skriva sin livsberättelse och hur jag skaffar en ny vana. I utbildningssyfte uppmanades även deltagarna att ta del av föreslagen litteratur och film. Under ledarutbildningen erbjöds individuell handledning med verksamhetsledaren Sira Jokinen Lisse för att ge deltagarna ett individanpassat stöd i rollen som ledare och för sin personliga utveckling. Det som efterfrågades vid samtalen var mer lärande om praktiskt stöd vid arbete med stora grupper och utåtriktade aktiviteter, det svenska språket, bemötande, kommunikation och media.

I ledarutbildningen ingick vidare att praktisera ledarskapet genom att förbereda aktiviteter och ansvara för dessa som ledare. Under skolloven genomfördes flera kunskapsutflykter där kvinnorna parvis ansvarade för resorna. Kvinnorna ansvarade även för skapandeträffar för att träna på att vara ledare. Exempel på utåtriktade aktiviteter som genomförts under ledarutbildningsprogrammet är:

- vernissage av utställningen *Världens mammor – från konstprojekt till kvinnorörelse för demokrati*
- vernissage på internationella kvinnodagens den 8 mars
- medverkan vid konferensen *Folkbildarforum* i Linköping
- medverkan vid konferensen *Folk och kultur* i Eskilstuna
- två tre-dagarsläger för mammor och barn
- kunskapsutflykter till skulpturparken i Kumla, lekplatser i Örebro samt till Fryshuset i Stockholm.

På grund av Corona pandemin har deltagande i fler konferenser inte kunna ske. Ledarutbildningens slutprov var att deltagarna själva höll i skapandeträffar och kunskapsutflykter.

Sju etablerade konstnärer valdes ut som deltagare i ledarskapsutbildningen. Dessa medverkade i ett informationsmöte och i vissa av ledarskapsdagarna för att gemensamt med kvinnorna påbörja teamarbete och få tydlighet kring rollfördelning.

Ledarskapsutbildningen har finansierats med bidrag på 1,7 miljoner kronor från Postkodsstiftelsen. Totalt har 16 utbildningstillfällen genomförts under programmets gång. För mer information om utbildningsdagarna se bilaga 1.

Utvärdering och dokumentation

För att få en bild av hur kvinnorna såg på sin tillvaro och kunna följa kvinnornas utveckling i ledarskapsprogrammet användes *Antonovskys Livsfrågeformulär – Känsla av sammanhang* (Antonovsky 2005). Tanken var att jämföra kvinnornas svar på frågeformuläret i början av programmet med svaren i slutet av utbildningen och på så sätt få ett evidensbaserat resultat av kvinnornas utveckling. Frågorna i formuläret besvarades en första gång vid utbildningsdagen i februari. Frågorna togs därefter upp en andra gång vid zoom-mötet i november. På motsvarande sätt och för att ytterligare kunna följa kvinnornas utveckling fick kvinnorna även besvara en *självskattningsenkät* som rörde självkänsla, framtidstro och ledaregenskaper utarbetad av verksamhetsledaren Sira Jokinen Lisse. På grund av den begränsning som den digitala mötesformen i november hade i förhållande till det fysiska mötet i februari när det gäller att förklara begrepp och frågeställningar blev det inte möjligt att jämföra svaren på ett evidensbaserat sätt. Genom de praktiska svårigheter som Coronapandemin medfört har inte heller självskattningsenkäten kunnat besvaras på ett sätt som gjort det möjligt att utvärdera resultatet vetenskapligt.

Ledarskapsutbildningen och aktiviteter har videofilmats. Deltagarna har intervjuats om sina upplevelser och erfarenheter av utbildningen under programmets gång. Videointervjuerna tillsammans med intervjuer med projektledaren och andra berörda redigeras till en cirka 12-15 minuter lång film. Utöver detta sammanställs kvinnornas skriftliga livsberättelser till en bok enligt konceptet "Godnattsagor för rebelltjejer".

Resultat och reflektioner

Syftet med denna rapport är att redovisa ledarskapsprogrammets genomförande och resultat. De 20 kvinnor som valdes ut att delta i utbildningen skulle erhålla kompetens att leda befintliga grupper i Världens mammor och starta grupper på nya platser enligt projektets värdegrund och metodik. Deltagarna skulle även erhålla redskap att kunna påverka sin livssituation och på så sätt bli förebilder för andra kvinnor och mammor. Syftet var vidare att kompetensutveckla sju professionella konstnärer enligt samma metodik. Ledarskapsutbildningen genomfördes också för att testa en utbildning som kunde användas vid fler tillfällen för målgruppen.

Ledarutbildningen har genomförts under perioden november 2019 till november 2020. På grund av Coronapandemin har stora förändringar i programmet fått göras från mars 2020 till programmets avslutning i november. Fysiska heldagsmöten har ersatts av tätare och kortare digitala möten med hjälp av verktyget Zoom. Många aktiviteter som skapandeträffar, kunskapsutflykter och andra utåtriktade aktiviteter har ställts in eller omvandlats i sin form och till antalet deltagare. De ändrade förutsättningarna har ställt stora krav på såväl projektledning som deltagare. Tack vare projektledningens förmåga till snabb anpassning efter rådande förhållande har dock utbildningen kunnat genomföras i stort sett som planerat om än med en viss tidsmässig förskjutning. Någon vetenskaplig utvärdering har emellertid inte varit möjlig att genomföra på grund av de praktiska svårigheter som Corona pandemin medfört.

Uppföljningar som gjorts under ledarskapsutbildningen visar på ett gott resultat där följande särskilt kan lyftas fram:

- Av de 20 kvinnor som startade utbildningen har 13 blivit godkända och diplomerade. Orsaken till att några kvinnor inte fullföljt utbildningen var bland annat flytt utomlands, föräldradledighet och nytt arbete.
- Kvinnorna kan ansvara för och hålla i aktiviteter inom Världens mammor såsom skapandeträffar och kunskapsutflykter samt också leda möten i andra sammanhang.

- 12 av de 13 diplomerade kvinnorna har erhållit arbete under eller efter utbildningen, exempelvis inom äldreomsorg och sociala omsorgssektorn.
- 4 av de 13 kvinnorna har anställts i Världens mammor.
- Flertalet kvinnor har uttalat att de förstår det svenska samhället bättre, erhållit bättre språkkunskaper samt känner större hopp och framtidstro (egenmakt).
- Kvinnorna i programmet har genom att vara ledare vid olika aktiviteter utvecklats till förebilder för andra kvinnor.
- Ledarskapsutbildningen kan sannolikt användas i andra sammanhang där kvinnor utbildas.

Projektet Världens mammor och därmed också ledarutbildningen har visionen att kvinnors röster ska höras och deras kunskaper bättre ska tas tillvara, att kvinnor ska få redskap att vara en aktiv del i samhället och känna egenmakt samt att fler kvinnor ska komma ut i försörjning och ha en meningsfull fritid. Med ovanstående resultat blir slutsatsen att ledarutbildningen väl har uppfyllt syftet med utbildningen samt bidragit till visionen för Världens mammor.

Projektledarens reflektioner

Projektledare och utbildningsansvarig Sira Jokinen Lisse beskriver ledarutbildningen som en stor utvecklingsresa för många av kvinnorna som deltog i programmet. Med skolgång på bara några år hos vissa av kvinnorna ställdes stora krav på dessa, men också på projektledaren att anpassa utbildningen efter deltagarnas olika förutsättningar. Skillnader i kunskap omfattade även det svenska språket, det svenska samhället, den västerländska kulturen, strukturella hinder, förmågan att uppfatta konsekvenser och se sammanhang samt omvandla teorier till praktiskt kunnande. De individuella samtalen med projektledaren, som totalt översteg 100 timmar, bidrog till att lösa många av svårigheterna och till att kunna individanpassa ledarutbildningen. Barnpassning och barnaktiviteter var vidare en förutsättning för kvinnornas deltagande i utbildningen. Utöver dessa utmaningar bör enligt projektledaren, alltid segregerade områdens negativa påverkan på individen i form av rädslor, hot och ryktesspridning beaktas. Hierarkiska värderingar och patriarkala strukturer, som gör att vissa ses som mer värda än andra, påverkar också kvinnorna och deras familjer mycket och medverkar till ojämlikhet och ojämställdhet.

Bilaga 1

Ledarprogrammets utbildningsdagar 2019-2020

Datum	Inriktning
9 november	Start för utbildningen i Skäggetorp, Linköping. Information och diskussion om konstens roll i samhället, ledarskap och kommunikation samt enkät om självskattning.
22-23 november	Studieresa till Stockholm med besök på Riksdagen, Läkarmissionen och museer
7 december	Utbildningsdag om projektledning i Skäggetorp, Linköping
11 januari	Utbildningsdag om kroppskännedom i Motala
15 februari	Utbildningsdag om ledarskap, teamarbete och folkhälsa samt frågeformuläret KASAM i Skäggetorp, Linköping
8 mars	Vernissage och fest på Internationella kvinnodagen i Skäggetorp, Linköping
18 april	Zoom-möte – diskussion om Corona-pandemins inverkan på utbildningen, planering
2 maj	Zoom-möte om ledarskap och projektledning samt diskussion om fortsatt arbete
16 maj	Zoom-möte om ledarskap och projektledning samt diskussion om utåtriktade aktiviteter
6 juni	Zoom-möte om ledarskap och projektledning samt diskussion om sommarens aktiviteter
4 juli	Zoom-möte med information om pågående arbete i Världens mammor, planering för höstens arbete
26 – 27 september	Två-dagars utbildning om bland annat ledarskap och projektledning på Visingsö
10 oktober	Zoom-möte om ledarskap och projektledning, information om rapporten om Världens mammor
14 november	Zoom-möte med återblick på utbildningsåret samt uppföljning av frågeformuläret KASAM
28 november	Avslutning av programmet med diplomering i Skäggetorp, Linköping